

GEMENSAMMA DELPROGRAM INOM MILJÖÖVERVAKNINGEN

Naturvårdsverket har sedan 1978 drivit ett program för miljöövervakning på nationell nivå. De främsta syftena är

- att samla underlag för bedömningar av miljötillståndet i Sverige,
- att följa upp åtgärder som vidtas mot miljöproblemen, i synnerhet arbetet för att nå de av riksdagen fastställda miljömålen,
- att kunna avslöja hittills okända miljöhot.

Sedan början av 1990-talet har därtill regionala miljöövervakningsprogram upprättats av varje länsstyrelse i landet. Även den regionala övervakningen finansieras delvis via Naturvårdsverket, och liksom den nationella miljöövervakningen är den uppdelad i tio programområden (Luft, Fjäll, Skog etc). Övervakningsmetoder och studieobjekt inom de regionala programmen är i stor utsträckning desamma som inom den nationella övervakningen.

Till en början fanns likväl ofta skillnader mellan hur de olika länens mätningar genomfördes och hur resultaten sammanställdes och redovisades, skillnader som försvårade eller omöjliggjorde samlade utvärderingar av miljötillståndet i olika delar av landet. På senare tid har Naturvårdsverket och länsstyrelserna ägnat betydande resurser åt att samordna de regionala övervakningsprogrammen med varandra och med den nationella övervakningen. Ett viktigt led i dessa strävanden är den utveckling av gemensamma delprogram som inleddes 2008.

Enkelt uttryckt bygger de gemensamma delprogrammen på att inte bara övervakningsmetoderna ska stämma överens inbördes utan att också planering, datalagring och utvärderingar ska samordnas mellan berörda länsstyrelser och centrala myndigheter. Programmen beskrivs på ett lättillgängligt och enhetligt sätt; man får veta vilka undersökningar som ingår, vilka aktörer som deltar, vilka metoder som används etc. Vart och ett av de gemensamma delprogrammen drivs och samordnas av en projektledare. Huvudsyftet är att de gemensamma utvärderingarna ska möjliggöra mer tillförlitliga bedömningar av miljötillståndet och att man därigenom ska få ut mer av insatta resurser. De gemensamma delprogrammen ska dessutom göra det lättare att skapa överblick över all den miljöövervakning som bedrivs i Sverige inom ett givet problemområde.

Gemensamma delprogram kan skapas både genom förbättrad samordning av befintlig mätverksamhet och i samband med utveckling av helt ny övervakning. Avsikten är att allt mer av den regionala miljöövervakningen successivt ska samordnas i denna form (liksom även motsvarande nationella övervakning). Att

utveckla gemensamma delprogram kan bli aktuellt i flera olika slags situationer, exempelvis

- då flera län genomför mätningar av samma slag,
- då mätningar av samma slag genomförs både inom den nationella miljöövervakning och av ett eller flera län,
- då ett eller flera län förtätar en nationell övervakning genom att upprätta ytterligare mätstationer.

Strävan är att även kommuner, vatten- och luftvårdsförbund och andra aktörer som bedriver regionala mätningar av miljöförhållanden ska kunna bli delaktiga i gemensamma delprogram.

Naturvårdsverket stöttar utvecklingen av gemensamma delprogram genom att vid behov bekosta framtagningen av metodik (s.k. undersökningstyper) för de aktuella mätningarna samt upprätta avtal med de institutioner (datavårdar) som ska lagra mätresultaten. Under perioden 2009–14 kan länsstyrelserna också söka medel för projektledning, utvecklingsarbete och utvärderingar från en årlig pott på ca 4,5 miljoner kr.

År 2009 påbörjades drift eller planering av drygt fyrtio gemensamma delprogram (se nästa sida). Inom vissa programområden, främst Kust och hav, var den nationella och regionala miljöövervakningen redan tidigare så väl samordnad att den utan större förändringar kunde drivas vidare i gemensamma former. Inom andra programområden återstår däremot ett ganska omfattande utvecklingsarbete innan gemensamma delprogram kan börja drivas på rutinmässig basis.

Länsstyrelsen i Kronobergs län samordnar övervakning av mal (*Silurus glanis*).

Gemensamma delprogram 2011

Namn

Projektledare

Programområde Luft

Nedfall av luftföroreningar och markvattenkvalitet i skog
Marknära ozon

Gunilla Pihl Karlsson, IVL Svenska miljöinstitutet
Hillevi Upmanis, Västra Götalands län

Programområde Fjäll

Fjällvegetation
Smågnagare i fjällen
Häckande fåglar i fjällen
Trädgräns i fjällen
Nyckelarter i fjällen
Utbrott av fjällbjörkmätare

Tomas Bergström, Jämtlands län
Birger Hörnfeldt, Umeå universitet
Erik Owusu-Ansah, Västerbottens län
Tomas Bergström, Jämtlands län
Tomas Bergström, Jämtlands län
Bengt Landström, Norrbottens län

Programområde Skog

Miljö tillstånd i skogslandskapet
Stannfåglar i stora skogsområden
Kryptogamer i ädellövskog

Tina Nilsson, Norrbottens län
Urban Gunnarsson, Dalarnas län
Magnus Strindell, Kronobergs län

Programområde Jordbruksmark

Utlakning från jordbruksmark
Gräsmarker i jordbrukslandskapet (via NILS)
Småbiotoper i jordbrukslandskapet (via NILS)
Strandängsfåglar

Katarina Kyllmar, Sveriges lantbruksuniversitet
Helena Rygne, Örebro län / Sveriges lantbruksuniversitet
Helena Rygne, Örebro län / Sveriges lantbruksuniversitet
Kristian Nilsson, Skåne län

Programområde Landskap

Exploatering av havsstränder
Exploatering av stränder vid sjöar och vattendrag (via NILS)
Häckande fåglar
Skyddsvärda träd
Dagfjärilar i ängs- och betesmarker

Tina Nilsson, Norrbottens län
Klara Tullback Rosenström, Stockholms län
Åke Lindström, Lunds universitet
Nicklas Jansson, Östergötlands län
Nicklas Jansson, Östergötlands län

Programområde Våtmark

Miljö tillstånd i våtmarker (via satellitdata)
Vegetation och exploatering av myrar (via NILS)
Rikkärr

Johan Abenius, Naturvårdsverket
Helena Rygne, Örebro län
Per-Olof Nystrand, Jämtlands län

Programområde Sötwater

Grundvattennivåer i Norrland
Grundvattennivåer i områden med risk för överuttag
Grundvattenkemi i Norrland
Grundvatten påverkat av tätort och jordbruk
Saltpåverkat grundvatten i kustområden
Vattenkvalitet i sjöar (kartering)
Vattenkvalitet i sjöar
Vattenkvalitet i vattendrag
Vattenväxter i sjöar
Kiselalger i vattendrag
Stormusslor
Utter
Insjöfåglar
Fiskarten mal

Annika Lundmark, Jämtlands län
Peter Dahlqvist, Skåne län
Christina Strömberg, Västerbottens län
Erika Tollebäck, Hallands län / Anette Björlin, Stockholms län
Cecilia Näslund, Blekinge län
Jens Fölster, Sveriges lantbruksuniversitet
Maria Carlsson, Jönköpings län
Ragnar Lagergren, Västra Götalands län / Therese Asp, Blekinge län
Mats Thuresson, Stockholms län
Therese Asp, Blekinge län
Jakob Bergengren, Jönköpings län / Frans Olofsson, Västernorrlands län
Henrick Blank, Jönköpings län
Mats Thuresson, Stockholms län
Olov Lessmark, Kronobergs län

Programområde Kust och hav

Hydrografi, kemi och plankton i havet
Hydrografi, kemi och plankton i havet (kartering)
Miljögifter i kustfisk
Vegetationsklädda bottnar i kust och hav
Mjukbottenfauna i kust och hav
Kustfisk
Kustfåglar i Bottniska viken

Sverker Evans, Naturvårdsverket
Christina Berglind, Stockholms län
Tove Lundeberg, Naturvårdsverket
Sverker Evans, Naturvårdsverket
Sverker Evans, Naturvårdsverket
Tove Lundeberg, Naturvårdsverket
Erik Owusu-Ansah, Västerbottens län

Programområde Miljögiftssamordning

Screening av miljögifter
Ämnen prioriterade enligt vattendirektivet

Jonas Rodhe, Naturvårdsverket
Fredrik Andreasson, Blekinge län